LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY

Sivastopol Öyküleri

"Institute for Literary Translation, Russia"nın çeviri desteğiyle yayımlanmıştır.

Севастопольские Рассказы
© Sonsöz: David McDuff, "Introduction",
*The Sebastopol Sketches, P*enguin Books, 1986.

İletişim Yayınları 2314 • İletişim Klasikleri 97
ISBN-13: 978-975-05-1974-1
© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2016, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Sabri Gürses, Güneş Akkor, Emrah Serdan
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Franz Roubaud, "Sivastopol Savunması", 1904
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Nazmi Cihan Beken, Gülcan Adar
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY

Sivastopol Öyküleri

Севастопольские Рассказы

RUSÇADAN ÇEVİREN ***Ergin Altay***

DAVID MCDUFF'IN SONSÖZÜYLE

iletişim

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY 9 Eylül 1828'de Moskova yakınlarında bulunan Tula'daki Yasnaya Polyana Malikanesi'nde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlki yaşında annesini, dokuz yaşında babasını kaybetti ve akrabaları tarafından yetiştirildi. 1844'te Kazan Üniversitesi'ne girdi fakat resmî eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasnaya Polyana'ya geri dönerek kendi kendisini yetiştirmeye karar verdi. 1852'de orduya katıldı ve burada boş zamanlarında yazmaya başladı. 1857'ye kadar *Çocukluk, İlkgençlik* ve *Gençlik* adlarında üç ciltlik otobiyografik romanını tamamladı. 1854'te Kırım Savaşı'na katılan Tolstoy, buradaki tecrübelerinden yola çıkarak *Sivastopol*'u kaleme aldı. 1857'de Fransa, İtalya ve İsviçre'yi kapsayan ilk Avrupa seyahatine çıktı ve eğitim kurumlarıyla ilgili bilgi topladı. Rusya'ya dönüşünde köylü çocuklar için bir okul açtı. 1859'da *Aile Mutluluğu* adlı romanını yazdı. 1860'ta tekrar Avrupa gezisine çıktı ve Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'da eğitim kurumlarıyla ilgili araştırmasını derinleştirdi. Bu dönemde kendine ait ahlâk felsefesi de biçimlenmeye başlamıştı. 1862'de Sofya Andreyevna Behrs'le evlendi. 1863'te yazmaya başladığı ve başyapıtı olarak kabul edilen *Savaş ve Barış*'ı 1869'da tamamladı. Romanın başarısından cesaretle, 1873 ila 1877 arasında ikinci büyük romanı *Anna Karenina*'yı yazdı. 1880'den itibaren devlete ve kiliseye ağır eleştiriler yöneltteceği kitaplar yazmaya başladı ve Tolstoyculuk düşüncesinin yapıtaşlarını oluşturdu. 1886'da *İvan İlyiç'in Ölümü*'nü, 1889'da *Kroyçer Sonat*'ı yayımladı. 1895'te *Efendi ile Uşağı*'nı yazdı. Aynı yıl Kilise'ye ağır eleştiriler yönelttiği son büyük romanı *Diriliş*'i yazmaya başladı; 1899'da yayımlanan roman, Rus Ortodoks Kilisesi'nden aforoz edilmesine sebep oldu. Son romanı *Hacı Murat*'ı 1896'da yazmaya başladı; 1904'te tamamlayacağı eser, ancak ölümünden sonra yayımlanacaktı. Tolstoy 1900'den sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlâk, sanat konularındaki görüşlerini anlatan yazılar yazmaya ayırdı. Bu dönemde, yazar kimliğinin yanı sıra ruhani ve ahlâki bir lider olarak da ün saldı. Hayatı ile fikirleri arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, giderek daha sade bir yaşam sürmeye başladı. Önce içkiyi ve tütünü bırakıp köylüler gibi giyinmeye başladı, ardından ölümünden sonra mal varlığını köylülere bırakmaya karar verdi. Mülkiyet konusundaki radikal fikirleri nedeniyle ailesiyle, özellikle de karısıyla arası açıldı. Bu anlaşmazlık, son yıllarını gitgide artan bir psikolojik sıkıntı içinde geçirmesine sebep oldu. 1910 sonbaharında içinde bulunduğu şartlara daha fazla dayanamayarak küçük kızını ve doktorunu yanına alıp evi terk etti ve bir süre sonra, 20 Kasım'da Astapovo'da zatürreeden öldü. Cenazesi iki gün sonra, binlerce kişinin katıldığı bir törenle Yasnaya Polyana'da defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜLERE DAİR GÖRSELLER *7*

KRONOLOJİ *15*

Sivastopol Öyküleri

Aralık'ta Sivastopol *33*

Mayıs'ta Sivastopol *51*

1855 Ağustosu'nda Sivastopol *105*

SONSÖZ

SİVASTOPOL ÖYKÜLERİ / DAVID MCDUFF *181*

"1855 Ağustosu'nda Sivastopol" öyküsünün yayımlandığı *Sovremennik* (Çağdaş) dergisinin 1856 tarihli sayısı.

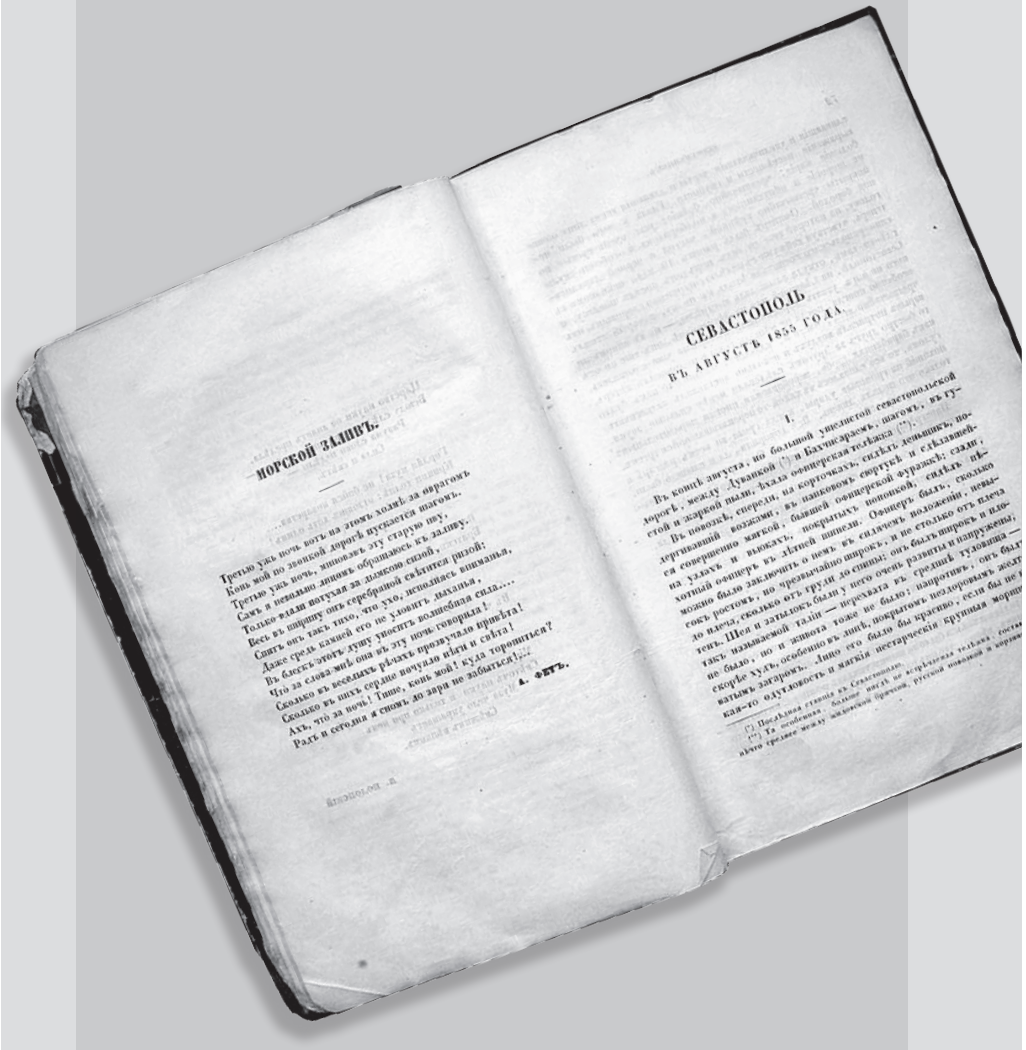

МОРСКОЙ ЗАЛИВЪ.

Третью ужь ночь вотъ на этомъ ходмѣ за врагомъ
Конь мой по зеленой дорогѣ пускается шагомъ.
Третью ужь ночь, виновать обращаюсь къ задницу,
Самъ я невольно вонучая за ланисою сѣкитея дизой;
Только ѣдали вонучая серебряной волнѣйшая,
Весь въ ширину онъ такъ тихо, что ухо, исполнясь внимания,
Спитъ онъ такъ тихо, что ухо, исполнясь внимания,
Даже средь этой тиши его не уносить ночь говорида!
Въ блескѣ этотъ она въ эту ночь призвучало вранѣта!
Что за слова мнѣ она вонучало идти и сѣта!
Сколько въ веселыхъ рѣчахъ вонучало идти и сѣта!
Сколько въ нихъ сердца вонучало идти и сѣта!
Ахъ, что за ночь! Тише, конь мой! куда торопишься?
Радъ и сегодня я снова до зари не забыться!...

А. ФЕТЪ.

СЕВАСТОПОЛЬ

ВЪ АВГУСТѢ 1855 ГОДА.

I.

Въ концѣ августа, по большой умеющей севастопольской дорогѣ, между Дуванкой (*) и Бахчисараемъ, шагомъ, въ густой и жаркой пыли, ѣхала офицерская коляска (**).

Въ повозкѣ, спереди, на корточкахъ, сидѣлъ денщикъ, по-крывавшій возжами, бывшей офицерской фуражкѣ; сзади, на задней мягкой, покрытыхъ попоной, сѣдлахъ, сидѣлъ офицеръ въ лѣтней шинели. Офицеръ былъ, сколько можно было заключить о немъ въ сидячемъ положеніи, невысокаго ростомъ, но чрезвычайно широкъ, и не столько отъ груди до спины; онъ былъ широкъ и плеча, сколько отъ плеча до плеча. Шея и затылокъ были у него очень развиты и напряжены, такъ называемой тали — перехвата не было; напротивъ, онъ былъ скорѣе худъ, особенно въ лицѣ, покрытомъ нездоровымъ желтоватымъ загаромъ. Лицо его было бы красиво, если бы не какая-то одутловатость и мягкія нестарческія брутныя морщи

(*) Послѣдняя станція въ Севастополѣ.

(**) Это особенное, больше всего на коляску похожее экипажное, что-то среднее между заводской бричкой, русской повозкой и корзи

- Vladimir Alekseyeviç Kornilov (sol üstte).
- Eduard Totleben (sol altta).
- William Simpson'ın çizimiyle Kırım Savaşı (sağ üstte).
- Grigori Federoviç Şukayev'in çizimiyle Sivastopol savunması (sağ altta).

Aralık'ta Sivastopol

Şafak vaktinin kızıllığı Sapun Dağı'nın doruğunu yeni yeni kızıla boyamaya başlamıştı; denizin koyu mavi yüzeyi gecenin karanlığını üzerinden atmış, neşeli parlaklığını yansıtmak için güneşin ilk ışıklarını bekliyordu; koydan doğru soğuk bir hava ile sis geliyordu; kar yoktu, yerler siyahtı; ama sabahın dondurucu soğuğu insanın yüzüne yapışıyor, ayaklarının altında çatırdıyordu; sabahın sessizliğini yalnızca Sivastopol'da patlayan bombaların yankılanan seslerinin zaman zaman karıştığı, uzaktan gelen denizin uğultusu bozuyordu. Gemilerde vardiya değişimi çanları çalıyordu.

Nöbetçilerin tüfeklerini şakırdatarak görev değiştirdikleri; doktorun revire gitmek için acele ettiği; bir erin siperden çıkıp, buz gibi suyla elini yüzünü yıkadıktan sonra hafiften kızarmaya başlayan doğu yanına dönüp çabucak haç çıkararak dua ettiği; develere yüklü, kanlar içinde ölülerle dolu *sandıkların* mezarlık yolunda gıcırdayarak ilerlediği Kuzey istihkâmlarında şafağın ışığı yavaştan, gecenin karanlığının yerini almakta... Limanda sahildesiniz, keskin taş kömürü, gübre, rutubet, sığır kokusu şaşırtıyor sizi; limanda her ya-

na binlerce çeşit malzeme dağılmış: Odun, et, dağ keçisi, un, demir vesaire... Değişik alaylardan, sırtlarında tüfekleriyle, torbalarıyla veya tüfeksiz, torbasız askerler, toplanmışlar, sigara içerek, küfürleşerek, iskele yakınına demirlemiş, bacasından duman çıkan gemiye yük taşıyorlar; her çeşidinden insan (asker, denizci, tüccar, kadın) dolu çift kürekli kayıklar kıyıya yanaşıyor, kıyıdan uzaklaşıyor...

Kayıklarından inen emekli iki üç denizci hizmetlerini sunuyorlar size:

"Kontlar iskelesine mi, efendim?"

En yakınınızda olanını seçiyorsunuz, kayığın hemen yanında, kıyıda çamur içinde yatan yarı çürümüş bir at cesedinin üzerinden atlayıp dümene geçiyorsunuz. Kayık ayrılıyor kıyıdan. Yüzeyini sabah güneşinin aydınlattığı denizin ortasındasınız artık. Karşınızda hiç konuşmadan, gayretle küreklere asılan deve derisi paltolu yaşlı bir denizciyle, açık sarı saçlı bir çocuk vardır. Koyda sahile yakın veya uzak demirlemiş çok sayıda gemiye, denizin parlak mavi yüzeyinde küçük, siyah noktalar gibi hareket eden filikalara; kentin, karşı kıyıda görünen sabah güneşinin kızıla boyadığı güzel, parlak yapılarına; liman girişinin beyaz köpüklü sınır çizgisine; batmış gemilerin yer yer suyun yüzeyinde hüzünlü kalmış direklerinin uçlarına; denizin kristal ufkunda görünen uzaktaki düşman filosuna; küreklerin kaldırdığı köpüklerin tuzlu kabarcıklarına bakıyorsunuz; kürekle-rin tekdüze sesine, deniz yüzeyinde size kadar ulaşan seslere, size arttı gibi gelen Sivastopol'daki korkunç top seslerine kulak veriyorsunuz.

Sizin de Sivastopol'da olduğunuzu düşününce ruhunuza bir çeşit yiğitlik, gurur duygusunun dolmaması, damarlarınızda kanın daha hızlı akmaması olanaksız...

Yaşlı denizci, kayığa verdiğiniz yönü kontrol amacıyla geriye dönüp şöyle diyor size:

"Efendim! Dümeni doğru Kistentin'e[1] tutun."

Açık sarı saçlı delikanlı yanından geçtikleri gemiye bakarak, "Toplarının hepsi atışa hazır," diyor.

Yaşlı denizci de gemiye bakarak karşılık veriyor:

"Elbette öyle olacak: Yepyeni gemi, Kornilov da o gemide."

Delikanlı, kısa bir sessizlikten sonra, koyun güneyinde birden büyük bir patlamayla birlikte yükselen beyaz duman bulutuna bakarak, "Vay canına, ne biçim bir patlamaydı!" diyor.

Yaşlı denizci ellerine tükürerek, pek kayıtsız, ekliyor:

"Şimdi yeni bataryadan ateş ediyor. Hadi yüklen kürekle-re, Mişka, şu kayığı geçelim."

Ve kayığınız, koyun çırpıntılı geniş yüzeyinde, beceriksiz askerlerin acemice kürek çektikleri, Kontlar iskelesine yaklaşmakta olan birçok kayığın arasına girmeye çalışan, tepeleme çuval yüklü ağır bir mavnayı geçip, gerçekten de, daha hızlı gitmeye başlıyor.

Sahilde gürültülü, hareketli bir kalabalık var: Gri giysili askerler, siyahlı denizciler, renk renk giysili kadınlar toplanmışlar. Köylü kadınlar francala satıyorlar, köylü Rus erkekler (önlerinde semaver) bağırıyorlar: "*Ballı, baharatlı, çok sıcak şerbet*!" Hemen orada, ön basamaklar paslanmış top gülleleriyle, bombalarla, misket toplarıyla, değişik kalibrelerde top namlularıyla dolu. Biraz ileride, çok kalın kalasların, top kundaklarının, uyuyan askerlerin olduğu geniş bir alan var; bir yanda atlar, yük arabaları, sarı toplar, sandıklar, çatılmış piyade tüfekleri... erler, denizciler, subaylar, kadınlar, çocuklar, satıcılar sürekli hareket halinde; saman, çuval, fıçı yüklü ağır arabalar gidip geliyor; atlı bir subay arkasında Kazak emir eriyle, bir general faytonla geçiyor: Alanın sağ yanındaki sokak, mazgallarında küçük topların olduğu barikatlarla kapatılmış, topların yanında, çubuğunu tüttüren bir denizci

1 Konstantin gemisi – Tolstoy'un notu.

oturuyor. Solda, alınlığında Roma rakamları olan güzel bir ev var, evin önünde ayakta bekleyen askerler, kanlı sedyeler var. Her yanda bir savaş kampının kötü izlerini görüyorsunuz. İlk izleniminiz, kuşkusuz, aşırı tatsız oluyor; asker kampı ile güzel bir kent yaşamı ve çamur içinde açık bir ordugâhın tuhaf bileşimi yalnızca çirkin değil, aynı zamanda iğrenç bir kargaşaymış gibi geliyor size; hatta her şeyin birbirine karıştığını, herkesin telaş içinde olduğunu, ne yapacağını bilemediğini düşünüyorsunuz. Ama çevrenizde koşuşturup duran bu insanların yüzüne daha bir yakından baktığınızda bambaşka bir şeyi anlıyorsunuz. Sözgelimi, doru üç atı sulamaya götürürken pek sakin, kendi kendine bir şeyler mırıldanan şu ulaştırma erine bakın: Onun bu kargaşa arasında kendini kaybetmediği bellidir. Yok gibidir onun için bu kargaşa, nasıl olursa olsun, kendi işini yapmaktadır: Atları sulamak veya topları taşımak... Tul'da veya Saransk'da olduğu gibi, herkes kendine güvenle yapıyor işini. Pek şık eldivenleriyle önünüzden geçmekte olan şu subayın yüzünde de, barikatın yanında oturmuş, çubuğunu tüttüren denizcinin yüzünde de, bir şeyler yapan, eski meclis binasının kapısının önünde sedye ile bekleyen askerlerin yüzünde de, pembe giyisisinin ıslanacağından korktuğu için karşı kaldırıma geçerken taştan taşa atlayan şu kadının yüzünde de aynı ifadeyi görüyorsunuz.

Evet! Sivastopol'a geldiğiniz zaman ilk anda hayal kırıklığına uğrayacağınız kesindir. Hiç değilse hiçbir yüzde telaşın, şaşkınlığın ya da heyecanın, ölüme hazırlığın, kararlılığın izini göremeyeceksiniz, böyle bir şey olmayacak: Sakin sakin günlük işleriyle meşgul, olağan insanlar göreceksiniz; öyle ki, belki de olayı gereksiz abarttığınız, heyecanlandığınız için kendinize sitem edeceksiniz, kuzeyde size anlatılan öykülerin, duyduklarınızın, gördüklerinizin etkisiyle sizde oluşan Sivastopol'u savunanların kahramanlığı üzerine inancınızın haklı olduğundan biraz kuşkuya düşeceksi-

niz. Ama kuşkuya düşmeden önce tabyaları dolaşın; Sivastopol'u savunanları görev başında görün ya da, daha iyisi, bir zamanlar Sivastopol'un meclis binası olan, şimdi kapısında askerlerin sedyelerle beklediği o binaya gidin; Sivastopol'u savunanları göreceksiniz orada; korkunç, hüzünlü de, büyük de, eğlenceli de, ama ruhu yücelten, hayrete düşüren her şeyi göreceksiniz orada.

Meclis binasının geniş salonuna girin. Kapıyı açar açmaz, bazıları ranzada, çoğunluğu yerlerde, kolu ya da bacağı kopmuş, ağır yaralı, ölümcül hasta kırk elli insan görecek, birden şaşıracaksınız. Sizi kapının eşiğine çivileyen duygunuza inanmayın, kötü bir duygudur o, ilerleyin, acı çeken insanlara bakmaya gelmiş biri gibi olduğunuzdan utanmayın; onların yanına yaklaşmaktan, onlarla konuşmaktan çekinmeyin. Mutsuz insanlar onlara acıyarak bakan yüzler görmekten hoşlanırlar, acılarını anlatmaktan, sevgi ve ilgi sözcükleri duymaktan hoşlanırlar. Ranzaların arasında yürüyeceksiniz, sohbet etmek için yanına yaklaşmaya karar verebileceğiniz daha az acılı, daha az sert bir yüz arayacaksınız.

Ranzada oturmuş, yanına uğramanızı istiyor gibi, içten bakışlarla sizi izleyen yaşlı, çok zayıf bir askere kararsız, ürkek bir tavırla sorarsınız:

"Nerenden yaralandın?"

"Ürkek bir tavırla sorarsınız," diyorum, çünkü derin acıma duygusundan başka ıstırap da insana nedense, karşısındakini incitmek korkusu ile acı çekene büyük saygı duygusu verir.

"Bacağımdan," diye karşılık verir asker.

Ama bu arada siz battaniyenin kıvrımlarından, onun bacağının dizinden aşağısının olmadığını fark etmişsinizdir.

Asker devam eder:

"Tanrı'ya şükür, iyileştim artık, taburcu edilmeyi bekliyorum."

"Peki, ne zaman yaralandın, çok oldu mu?"

"Bu altıncı hafta, efendim!"

"Nasıl, şimdi ağrı duymuyor musun?"

"Hayır, hiç duymuyorum; ama hava kötü olduğu zamanlar sanki bir sızı oluyor baldırımda, ama önemsiz..."

"Nasıl yaralandın?"

"Beşinci tabyadaydım, efendim, ilk bombardıman başladığında oldu: Topu ayarladım, öteki mazgala doğru çekiliyordum ki, birden devrildi. Baktım, bacağım yok.."

"O anda bir acı duymadın mı?"

"Hiç duymadım. Ama bacağımdan sıcak bir şeyin aktığını hissettim."

"Ya sonra?"

"Sonra da hiç acımadı; ama etimi çektiklerinde sanki biraz acıdı. Asıl önemli olan, efendim, *fazla düşünmeyeceksin*: Düşünmezsen, acıyı hissetmezsin. Her şey daha çok, insanın fazla düşünmesinden oluyor."

O anda yanınıza çizgili, gri giysili, siyah başörtülü bir kadın gelir; denizciyle konuşmanıza katılır; size denizciyle, çektiği acılarla, dört haftadır süren umutsuz durumuyla ilgili bilgi vermeye başlar: Yaralanınca, bizim bataryanın atışına bakmak için sedyeyi durdurmuştur, büyük prensler yanına gelip konuşmuşlardır onunla, yirmi beş ruble vermişlerdir kendisine, onlara tekrar tabyaya gitmek, onun için artık bir şey yapamayacaksa, gidip gençlere işi öğretmek istediğini söylemiştir. Kadın bütün bunları bir size bir solukta, arada denizciye bakarak (oysa denizci başını öte yana çevirmiş, onu dinlemiyormuş gibi, yastığının ipliklerini çekiştirmektedir, gözlerinde değişik bir heyecanın ışığı vardır) anlatmıştır.

Denizci, "Benim karımdır bu, efendim!" der size.

Ama yüzünde şöyle diyormuş gibi bir ifade vardır: "Kusuruna bakmayın. Kadın milleti işte, aptalca şeyler söylüyor."

Sivastopol'u savunanları anlamaya başlıyorsunuz; bu insanın karşısında nedense, kendi adınıza üzülüyorsunuz; duygularınızı, hayranlığınızı anlatabilmek için ona çok şey söylemek istiyorsunuz; ama anlatabileceğiniz sözcükleri bulamıyorsunuz, ya da aklınıza gelenleri yetersiz buluyor, beğenmiyorsunuz ve bu sessiz, bilinçsiz büyüklük, ruh sağlamlığı karşısında, bu kendi değerinden sıkılganlık karşısında, bir şey söylemeden saygıyla eğiliyorsunuz.

Şöyle diyorsunuz ona:

"Umarım çabuk iyileşirsiniz."

Başka, yerde yatan, korkunç acılar içinde ölümü beklediği belli bir hastanın önünde duruyorsunuz.

Tombul yüzü soluk, sarışın biridir. Büyük acılar çektiğini gösteren bir biçimde, sol elini altına almış, sırtüstü yatıyor. Açık, kupkuru ağzı güçlükle hırıltılı soluğunu dışarı veriyor; fersiz, mavi gözleri yukarı kaymış, kenara düşmüş battaniyenin altından sağ kolunun sargılar içinde, arta kalan bölümü gözüküyor. Ölü bedeninin ağır kokusu daha da çarpıyor sizi; hastanın içini kemiren, bütün bedenine yayılan ateş sanki size geçiyor.

Arkanızdan gelen, bir akrabasıymışsınız gibi yüzünüze sevecen bakan kadına soruyorsunuz:

"Nasıl, kendinde değil mi?"

Kadın fısıldıyor size: "Hayır, söyleneni duyuyor, ama durumu çok ağır. Bugün çay içirmeye çalıştım ona. Tanımadığım biri, ama gene de acıyor insan... Çayı bile çok az içebildi."

Soruyorsunuz hastaya:

"Nasılsın?"

Sesinize çeviriyor bakışını, ama göremiyor sizi, ne dediğinizi anlayamıyor.

Yüreğiniz burkuluyor.

Biraz ötede iç çamaşırını değiştirmekte olan yaşlı bir asker görüyorsunuz. Yüzü de, bedeni de kahverengi ve iskelet

gibi. Bir kolu hiç yok: Omzundan kesilmiş. Rahat oturuyor, iyileşmiş. Ama bulanık, ölü bakışından, korkunç zayıflığından, yüzünün buruşuklarından onun hayatının en güzel yıllarında çok acılar çekmiş olduğunu anlıyorsunuz.

Öte yandaki ranzada, yanaklarında acı bir kırmızılığın dolaştığı, ıstırapla kaplı, soluk, hoş bir kadın yüzü görüyorsunuz.

Size eşlik eden kadın şöyle diyor:

"Bizim kadın denizcilerimizdendir, ayın beşinde bomba bacağını parçaladı; kocasına, tabyaya yemek götürüyordu."

"Kestiler mi bacağını?"

"Dizinin üstünden kestiler."

Sinirleriniz sağlamsa, şimdi soldaki kapıdan pansumanların, ameliyatların yapıldığı odaya geçeceksiniz. Orada, gözleri açık, kloroformun etkisiyle sayıklayan, anlamsız, arada bir de duygulu şeyler söyleyen bir yaralının yattığı ranzanın başında, elleri dirseklerine kadar kan içinde, yüzleri soluk, yorgun, çalışan doktorlar göreceksiniz. Doktorlar iğrenç, ama çok yararlı bir işle, kol bacak kesme işiyle meşguldürler. Orada, eğri, sivri bir bıçağın beyaz, canlı bir bedene girişini göreceksiniz; kloroformun etkisi birden geçen bir yaralının yürek parçalayıcı korkunç çığlıklar attığını, lanetler okuduğunu göreceksiniz; sağlık memurunun kesik bir kolu köşeye attığını göreceksiniz; aynı odada sedyede yatan bir yaralının, arkadaşının ameliyatına bakarken nasıl kıvrandığını, daha çok fiziksel acıdan değil, manevi acıdan inlediğini göreceksiniz; korkunç, insanın ruhunu sarsan şeyler göreceksiniz; müziğiyle, davul sesleriyle, dalgalanan flamalarıyla, parlak generalleriyle yapılan hoş, parlak bir savaş değil, gerçek, kanlı, acılarla dolu, ölümlü bir savaş göreceksiniz...

Bu acılar evinden çıktığınızda, oradan uzaklaştığınıza kesinlikle sevineceksiniz; taze havayı çekeceksiniz içinize, sağlığınızın yerinde olduğu hazzını hissedeceksiniz, ama aynı

anda, bütün bu acıları görmüş olmanın duygusuyla kendinizin ne denli önemsiz, rahat olduğunuz sonucunu çıkaracaksınız; kararsız, tabyaya doğru yürüyeceksiniz...

"Benim gibi önemsiz bir solucanın ölümünün, acılarının bunca ölümün, bunca acının yanında ne anlamı olabilir?" Ama masmavi gökyüzünün, parlak güneşin, güzelim kentin, ışıl ışıl kilisenin, her yöne koşuşturan askerlerin görüntüsü sizi küçük kaygıların olağan tasasız ruhsal durumuna, yalnızca an ile ilgilenmeye sokacak.

Yolda bir cenaze alayıyla karşılaşıyorsunuz. Belki de kiliseden yeni çıkmış, bandonun, azizlerin resimleri olan bayrakların eşliğinde, bir subayın güllerle süslü tabutu mezarlığa götürülmektedir. O sırada belki de tabyalardan yapılan atışların sesleri size kadar ulaşmaktadır, ama aklınıza biraz önceki düşüncelerinizin gelmesine yetmiyor bu; cenaze alayı hayli güzel bir savaş görüntüsü gibi geliyor size... sesler de çok hoş, savaş sesleri... Ama pansuman odasında yaptığınız gibi, kendinizi bu görünüme de, seslere de kaptırmıyorsunuz.

Kiliseyi, barikatı geçip, kentin en canlı bölümüne giriyorsunuz. Sokağın iki yanında dükkânların, küçük lokantaların tabelaları var. Tüccarlar, şapkalı, başörtülü kadınlar, şık subaylar... her şey kentlinin ruhsal yönden, kendine güven yönünden sağlamlığını, tehlikelerden uzak olduğunu söylüyor size.

Denizcilerin, subayların sohbetini dinlemek istiyorsanız, sağdaki küçük lokantaya girin: Orada bu geceden, Fenka'dan, ayın yirmi dördünün olaylarından, bu lokantada köftelerin çok pahalı, kötü olduğundan, ayrıca bazı arkadaşlarının nasıl öldüklerinden konuşuyor olmalılar.

Örme boyunbağlı, açık sarı saçlı, bıyıksız, ufak tefek bir deniz subayı bas sesiyle şöyle diyor:

"Kahretsin, ne kötü bir gün bu!"

Arkadaşı soruyor ona: